

Rezultati istraživanja u Lovasu (zapadni Srijem) - Otkriće ranolatenskoga biritualnog groblja

Dizdar, Marko

Source / Izvornik: **Annales Instituti Archaeologici, 2019, XV, 8 - 18**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:291:596199>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported/Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-18**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

Annales

Instituti

Archaeologici

XV - 2019

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršna urednica/Desk editor

Katarina Botić

Tehnička urednica/Technical editor

Katarina Botić

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Ana Konestra, Hrvoje Kalafatić, Daria Ložnjak Dizdar, Saša Kovačević, Bartul Šiljeg, Siniša Krznar;
Mario Gavranović (Austrija), Boštjan Laharnar, Alenka Tomaž (Slovenija)

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti,
Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović i Marko Dizdar (hrvatski jezik/Croatian)

Prijevod na engleski/English translation

Marko Maras i autori / Marko Maras and authors

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambreč

©Institute of archaeology, Zagreb 2019.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

9 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja u Lovasu (zapadni Srijem) – Otkriće rano-latenskoga biritualnog groblja

19 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin Srednje polje – Arheološka istraživanja višeslojnoga nalazišta u Podunavlju 2018.

25 Katarina Botić

Bršadin – Pašnjak pod selom, rezultati arheoloških istraživanja 2018. godine

37 Ivana Ožanić Roguljić
Pia Šmalcelj Novaković
Anita Rapan Papeša
Angelina Raičković Savić
Valentina Mantovani
Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg

Aktivnosti i rezultati uspostavnog istraživačkog projekta Život na rimskoj cesti (LRR) (HRZZ, UIP-05-2017-9768) u 2018. godini

41 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati dodatnih zaštitnih arheoloških istraživanja prapovijesnoga nalazišta AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (Baranja)

47 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 3 Petrijevcu – Španice

53 Marko Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 5 Petrijevcu – Karaševo 1

57 Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 6 Petrijevcu – Karaševo 2

61 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2018. godini

CONTENTS

Archaeological Excavations

9 Marko Dizdar

Research results for Lovas (Western Sylvania) – Discovery of an Early La Tène biritual cemetery

19 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin Srednje polje – Archaeological excavation of multilayer site in Danube Basin in 2018

25 Katarina Botić

Bršadin – Pašnjak pod selom, results of the archaeological excavations in 2018

37 Ivana Ožanić Roguljić
Pia Šmalcelj Novaković
Anita Rapan Papeša
Angelina Raičković Savić
Valentina Mantovani
Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg

Activities and results of the installation research project Life on the Roman Road (LRR) (HRZZ, UIP-05-2017-9768) in 2018

41 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Results of additional rescue archaeological excavation of the prehistoric site AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (Baranya)

47 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 3 Petrijevcu – Španice site

53 Marko Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 5 Petrijevcu – Karaševo 1 site

57 Daria Ložnjak Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 6 Petrijevcu – Karaševo 2 site

61 Marko Dizdar

Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2018

67 **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina Babine Grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2018. godine

67 **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina Babine Grede – Research of the Late Bronze Age settlement in Sava Valley 2018

75 **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

O arheološkim istraživanjima crkve sv. Luke Evangeliste u Novskoj 2018. godine

75 **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Archaeological excavations in the church of St Luke the Evangelist in Novska in 2018

101 **Juraj Belaj**

Arheološka istraživanja lokaliteta Pakrac – Stari Grad 2018. godine

101 **Juraj Belaj**

Archaeological research of the site Pakrac – Stari Grad in 2018

107 **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja na lokalitetu Veliki Zdenci – Crni Lug 2018. godine

107 **Tatjana Tkalčec**

Archaeological research on the site of Veliki Zdenci – Crni Lug in 2018

117 **Branko Mušič**
Igor Medarić
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan

Geofizička istraživanja srednjovjekovnoga lokaliteta Kalinovac – Hrastova greda 1

117 **Branko Mušič**
Igor Medarić
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan

Geophysical research of the medieval site of Kalinovac – Hrastova greda 1

123 **Siniša Krznar**
Branko Mušič
Igor Medarić
Barbara Horn

Geofizička istraživanja lokaliteta Hlebine – Svetinjski breg 2018. godine

123 **Siniša Krznar**
Branko Mušič
Igor Medarić
Barbara Horn

Geophysical research on the site of Hlebine – Svetinjski breg in 2018

129 **Tajana Sekelj Ivančan**

Arheološka istraživanja lokaliteta Hlebine – Dedanovice

129 **Tajana Sekelj Ivančan**

Archaeological excavations of Hlebine – Dedanovice site

137 **Saša Kovačević**

Gomila u Jalžabetu – hitna zaštitna istraživanja tijekom 2017. i 2018. u okviru podteme A4: Ritual unutar „Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.–2019.“

137 **Saša Kovačević**

Gomila in Jalžabet – emergency rescue excavations in 2017 and 2018 within the A4: Ritual subtopic of the “Strategy for the Scientific Research Activities of the Institute of Archaeology 2014–2019”

145 **Tatjana Tkalčec**

Nastavak arheoloških istraživanja cisterne i konzervatorskih radova unutrašnjosti kule burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2018. godine

145 **Tatjana Tkalčec**

Continuation of archaeological research of the cistern and conservation works at the interior area of the keep of the Vrbovec Castle in Klenovec Humski in 2018

153 **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja na srednjovjekovnome arheološkom kompleksu Osijek Vojakovački – Mihalj u 2018. godini

153 **Tatjana Tkalčec**

Archaeological research at Osijek Vojakovački – Mihalj medieval site in 2018

167 **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić

Kalnik – Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2017. i 2018. godini

167 **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić

Kalnik – Igrišće – results of archaeological excavations in 2017 and 2018

173 **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2018. godine

173 **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Archaeological research of the church of St Martin in Prozorje in 2018

179 **Ana Konestra**
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Istraživanja na Stanciji Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): nove spoznaje o srednjovjekovnoj fazi lokaliteta

179 **Ana Konestra**
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Research at Stancija Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): new insights in the Medieval phase of the site

187 **Ana Konestra**
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabiega
Rafał Solecky
Bartosz Nowacki

Istraživanja projekta „Arheološka topografija otoka Raba“ u 2019. godini na području Lopara: nova saznanja o prapovijesnim i kasnoantičkim lokalitetima

187 **Ana Konestra**
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabiega
Rafał Solecky
Bartosz Nowacki

Research within the “Archaeological topography of the Island of Rab” project at Lopar in 2019: new data on Prehistoric and late Antique sites

195 **Goranka Lipovac Vrklijan**
Ana Konestra
Fabian Welc
Mato Ilkić
Mate Parica

Multidisciplinarni terenski radovi projekta RED u 2018. godini: istraživanja u uvali Plemići (Ražanac)

195 **Goranka Lipovac Vrklijan**
Ana Konestra
Fabian Welc
Mato Ilkić
Mate Parica

Multidisciplinary fieldwork within project RED in 2018: research at Plemići bay (Ražanac)

201 **Kristina Jelinčić Vučković**
Emmanuel Botte

Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2018. godina

201 **Kristina Jelinčić Vučković**
Emmanuel Botte

Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2018

217 **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Eduard Visković

Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2018. godine

217 **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Eduard Visković

Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2018

Terenski pregled

225 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Sustavni terenski pregled nalazišta Kurilovec – Belinščica u Turopolju

Field Survey

225 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Systematic field survey of the Kurilovec – Belinščica site in Turopolje

Ekperimentalna arheologija

231 Andreja Kudelić

Znanstveno-edukativni i popularni program: Prapovijesno lončarstvo: interdisciplinarnost i eksperiment

Experimental Archaeology

231 Andreja Kudelić

Scientific-educational and popular program: Prehistoric pottery: interdisciplinarity and experiment

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

239-251

Additional scientific activity of the Institute

239-251

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Lovas
2. Sotin – Srednje polje
3. Bršadin – Pašnjak pod selom
4. Josipovac/Čepin
5. Jagodnjak – Napuštene njive
6. Petrijevići – Španice
7. Petrijevići – Karaševo 1
8. Petrijevići – Karaševo 2
9. Zvonimirovo – Veliko polje
10. Dolina – Babine Grede
11. Novska – crkva sv. Luke Evanđeliste
12. Pakrac – Stari grad
13. Veliki Zdenci – Crni Lug
14. Kalinovac – Hrastova greda 1
15. Hlebine – Svetinjski breg
16. Hlebine – Dedanovice
17. Jalžabet – gomila
18. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
19. Osijek Vojakovački – Mihalj
20. Kalnik – Igrišće
21. Prozorje – crkva sv. Martina
22. Kurilovec – Belinščica
23. Tar – Stancija Blek
24. Rab – Lopar
25. Uvala Plemići (Ražanac)
26. Brač – Novo selo Bunje
27. Sveti Klement – Soline

Rezultati istraživanja u Lovasu (zapadni Srijem) – Otkriće ranolatenskoga biritualnog groblja

Research results for Lovas (Western Sarmia) – Discovery of an Early La Tène biritual cemetery

Marko Dizdar

Primljeno/Received: 25. 03. 2019.
Prihvaćeno/Accepted: 02. 04. 2019.

Arheološko nalazište u Lovasu u zapadnome Srijemu smješteno je u samome središtu naselja, na istočnome rubu lesnoga uzvišenja iznad manjega vodotoka. Tijekom izvođenja građevinskih radova sedamdesetih godina 20. stoljeća u Ulici A. Starčevića pronađeni su kosturni grobovi koji su na osnovi nalaza naoružanja i nakita datirani u mlađu fazu starijega željeznog doba. U okviru projekta FEMINE poduzeta su pokusna istraživanja na dostupnim površinama nalazišta u kojima je otkriveno biritualno groblje s početka mlađega željeznog doba (LT B2), pri čemu pronalazak jednoga kosturnog groba koji nije sadržavao nalaze možda ukazuje na početak pokapanja već tijekom faze Čurug, odnosno krajem starijega željeznog doba. Osim ranolatenskoga paljevinskog ratničkog groba, izdvaja se predmetima nošnje i nakita bogato opremljeni kosturni grob žene. S obzirom na od ranije poznate spoznaje te na osnovi novootkrivenih nalaza, pokapanje na groblju vjerojatno započinje već tijekom završetka starijega željeznog doba te se u kontinuitetu nastavlja tijekom početka mlađega željeznog doba. Tako su probna iskopavanja poduzeta u okviru projekta FEMINE na nalazištu Lovas – Ulica A. Starčevića potvrdila pretpostavke kako se radi o izuzetno važnome nalazištu s prijelaza starijega u mlađe željezno doba koje će biti od iznimne važnosti u budućim proučavanjima ovoga dinamičnog vremena, posebno zbog toga što su po prvi put u sjevernoj Hrvatskoj dokumentirane zatvorene grobne cjeline s nalazima i pripadajućim antropološkim uzorkom koje će omogućiti provedbu interdisciplinarnih bioarheoloških analiza.

ključne riječi: Lovas, groblje, latenska kultura, Podunavlje, rani laten, faza Čurug, ženska nošnja, nakit

The archaeological site in Lovas in Western Sarmia is located in the very centre of the village, on the eastern edge of the loess elevation above a small stream. The construction works in A. Starčevića Street in the 1970s uncovered inhumation graves that were dated to the latter phase of the Early Iron Age on the basis of the finds of weapons and jewellery. Within the FEMINE project, there were trial excavations in the accessible areas of the site that discovered a biritual cemetery from the beginning of the Late Iron Age (LT B2); the find of an inhumation grave with no finds might indicate that the burials already started in the Čurug phase, i.e. at the end of the Early Iron Age. Notable discovery include an Early La Tène cremation grave of a warrior and an inhumation grave of a woman that was richly furnished with items of costume and jewellery. Considering the earlier insights and the new finds, the burials in the cemetery probably started during the end of the Early Iron Age already, and continued uninterruptedly at the beginning of the Late Iron Age. Therefore, the trial excavations undertaken within the FEMINE project on the site of Lovas – A. Starčevića Street confirmed the assumption that it was an exceptionally important site from the turn of the Early and Late Iron Age, which will be crucial for the future research of this dynamic period, especially because, for the first time in northern Croatia, the excavations documented closed funerary complexes with finds and a related anthropological sample, which will enable the implementation of interdisciplinary bio-archaeological analyses.

Keywords: Lovas, cemetery, La Tène culture, Danube region, Early La Tène, Čurug phase, female costume, jewellery

Tijekom studenoga i prosinca 2018. godine Institut za arheologiju proveo je pokusna arheološka istraživanja prapovijesnoga nalazišta smještenoga u Ulici A. Starčevića u Lovasu (općina Lovas, Vukovarsko-srijemska županija).¹ Istraživanja su poduzeta u okviru istraživač-

Karta 1 Položaj Lovasa u zapadnome Srijemu (izradio: M. Dizdar)

Map 1 Position of Lovas in Western Srymria (made by: M. Dizdar)

koga projekta Hrvatske zaklade za znanost *Željeznodobni ženski identiteti u južnom dijelu Karpatske kotline* (FEMINE / IP-06-2016-1749) s ciljem otkrivanja položaja groblja iz željeznoga doba, budući da su sredinom 70-ih godina 20. stoljeća u središtu naselja pronađena četiri kosturna groba.² Naime, A. Dorn navodi kako su prilikom iskopa kanala za vodovod u Ulici A. Starčevića od kućnoga broja 14 do 18 (tada Ulica I. Lole Ribara) pronađena četiri kosturna groba na dubini od 0,30 do 0,80 m koja su na osnovi prikupljenih nalaza (željezno koplje i staklene perle) datirana u mlađu fazu starijega željeznog doba, odnosno oko 500. g. pr. Kr.

Slijedeći ovaj izuzetno važan podatak A. Dorna, pokusnim iskopavanjem poduzetim u okviru projekta FEMINE željelo se provjeriti položaj rasprostiranja groblja kao i spoznaje o njegovome datiranju. Upravo istraživanja željeznodobnih groblja, posebno onih datiranih u mlađu fazu starijega željeznog doba te u prijelaz na mlađe željezno doba, odnosno groblja koja pripadaju onim stupnjevima protopovijesnoga razvoja za koja nisu poznati nalazi zatvorenih grobnih cjelina s pripadajućim antropološkim uzorkom, predstavljaju jedan od znanstvenih ciljeva projekta FEMINE. Naime, iako se neka od najznačajnijih nalazišta toga vremena, s vrlo važnim prikupljenim pokretnim arheološkim nalazima, nalaze na prostorima

istočne Slavonije i zapadnoga Srijema (Osijek, Vinkovci, Dalj, Bogdanovci, Vučedol, Sotin: Brunšmid 1902; 1909; Spajić 1954; 1956; 1962; Vinski, Vinski Gasparini 1962; Majnarić-Pandžić 1973 i dr.), antropološki uzorak kao i spoznaje o grobnome ritualu u potpunosti nedostaju, osim u slučaju kasnohalštatskoga groblja istraživanoga na položaju Vinkovci – Nama (Majnarić-Pandžić 2003). Zbog toga se u okviru projekta FEMINE namjeravaju provesti probna iskopavanja koja bi rezultirala otkrićem groblja na prostoru hrvatskoga Podunavlja koje se datira od kraja 7. do početka 3. st. pr. Kr.

S obzirom na to da su postojali iznimno zanimljivi podaci o spomenutom otkriću s položajem nalaza grobova u Lovasu smještenome u zapadnome Srijemu nekoliko kilometara južno od Dunava (karta 1), pri čemu okvirnu dataciju nije bilo moguće provjeriti jer se pronađeni nalazi nisu sačuvali, probna istraživanja usmjerena su na Ulicu A. Starčevića, posebno njezin jugoistočni dio položen bliže središtu Lovasa (karta 2). Cilj istraživanja bilo je otkriće grobova s karakterističnim nalazima, posebno ženske nošnje i nakita, koji bi posvjedočili o različitim aspektima društvenih identiteta žena tijekom kasnoga halštata i ranoga latena, jer je od posljednjega otkrića istovremenih grobova u Vinkovcima prošlo više od četrdeset godina.

Inače, iz Lovasa i okolice poznata su brojna arheološka nalazišta (Bunčić 2007: 46), pri čemu je posebno značajan nalaz ostave s početka srednjega brončanog doba koja je otkrivena na višeslojnome naselju na Kalvariji (Vinski 1958). U terenskome pregledu, koji je obuhvatio područje južno od sela, također su zabilježena brojna arheološka nalazišta iz svih razdoblja (Dizdar, Ložnjak Dizdar 2009).

Arheološko nalazište Lovas – Ulica A. Starčevića smješteno je na istočnome rubu dubokoga prirodnog usjeka (surduka) kojim protječe manji vodotok, odnosno sjeverno od samoga središta Lovasa (karta 2). Radi se o intenzivno naseljenom prostoru, no i danas je primjetno kako se idući od središta naselja prema sjeveru teren postupno uzdiže. Upravo se na tome položaju nalazi mjesto otkrića kosturnih grobova koje spominje A. Dorn. S obzirom na brojne stambene objekte koji su u nizu smješteni niz ulicu, iskopavanja su prvotno bila usmjerena na uski pojas između nogostupa i kolnika, a potom su iskopavanja usmjerena na prostore okućnica gdje je bilo moguće istražiti nešto veće površine.³

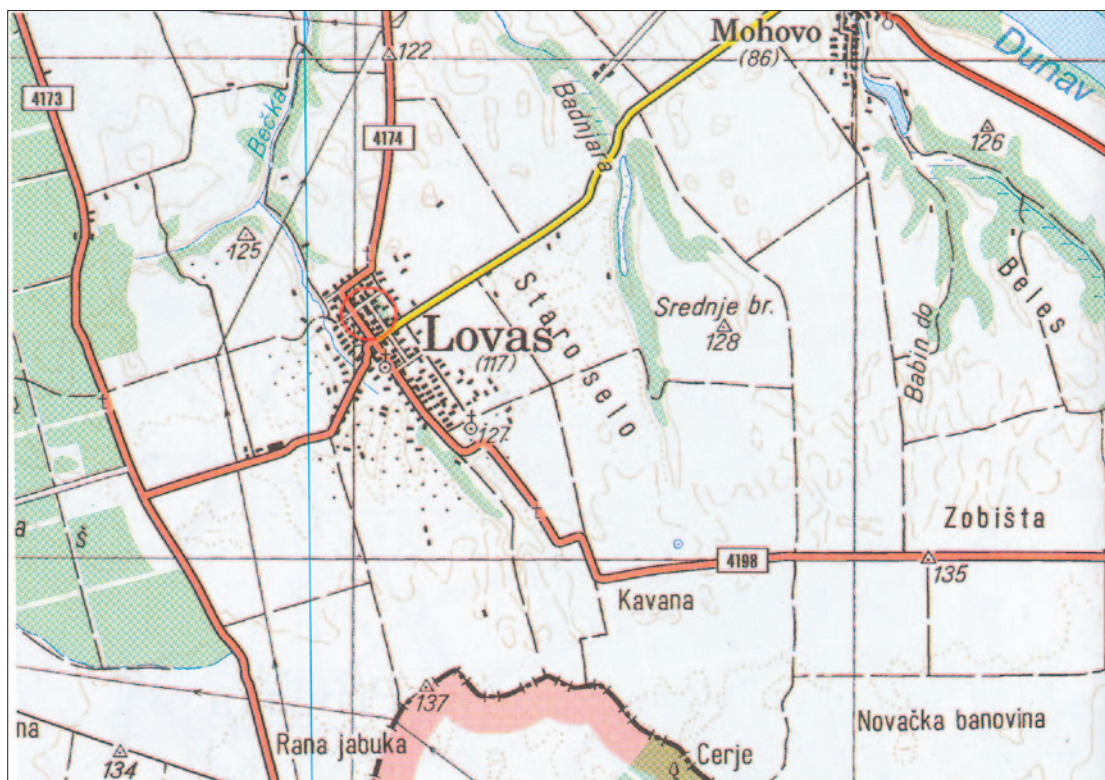
Ukupno je tijekom iskopavanja istraženo šest sonda. Na prostoru između kolnika i nogostupa s obje strane ulice nalazile su se tri sonde: kod broja 16 istražena je sonda 1 dimenzija 28 x 1,70 m (sl. 1); s druge strane ceste, ispred broja 11, nalazila se sonda 2 dimenzija 14 x 1,70 m (sl. 2); sonda 3 dimenzija 6 x 1,70 m nalazila se ispred kuće na broju 24 nešto sjevernije od prve dvije sonde. Potom je na mjestu nekadašnje kuće na broju 26, a nedaleko od prethodne sonde 3, istražena sonda 4 dimenzija 12 x 12 m. S obzirom na otkriće grobova u sondi 1, iskopavanja su nastavljena u istočnome dijelu vrta kuće na broju 16 (sl. 3) gdje su istražene sonda 5 dimenzija 18 x 3,50 m te sonda 6 dimenzija 11,50 x 3 m (sl. 4). Ukupno je kroz svih šest sonda istražena površina od 323 m².

Prosječna dubina iskopa iznosila je oko 0,50 – 1 m, a dokumentirana stratigrafija isključivo odgovara geološkim slojevima – sloj tamnosivoga humusa (SJ 01), sloj tamnosmeđega lesa (SJ 02) te svijetlosmeđega lesa (SJ 03). Sloj tamnosmeđega lesa (SJ 02) dokumentiran je u svim

1 Istraživanja su provedena od 15. studenoga do 12. prosinca 2018. godine, a u njima je sudjelovala i dr. sc. Daria Ložnjak Dizdar iz Instituta za arheologiju te tri radnika koji su obavljali poslove ručnoga iskopa. Nacrtnu dokumentaciju izradila je tvrtka Arheoplan d.o.o.

2 Antun Dorn je u Vukovarskim novinama 09. kolovoza 1975. godine objavio kratku vijest o otkriću kosturnih grobova u Lovasu (Bunčić 2007: 46).

3 Provedba iskopavanja ne bi bila moguća bez nesebične pomoći pošt. gđe Tanje Cirba, načelnice Općine Lovas, te djelatnika Općine. Za dozvolu za iskopavanja zahvaljujemo i vlasnicima zemljišta pošt. gđi. Danici Krpan te pošt. gosp. Iliji Baketi.

Karta 2 Položaj istraživanih sondi u Lovasu – Ulica A. Starčevića (izradio: M. Dizdar)

Map 2 Position of the researched trenches in Lovas – A. Starčević Street (made by: M. Dizdar)

sondama, pri čemu je primjetno kako je u južnome dijelu sonde 2, na mjestu gdje se uzvišenje polako spušta, njegova debljina iznosila više od 0,50 m (sl. 2). Isto tako, SJ 02 iste debljine nalazio se i u južnome dijelu sonde 5. Samo se u južnome dijelu sonde 1 ispod sloja humusa SJ 01 odmah nalazi svijetlosmeđi sloj lesa SJ 03. Svi pronađeni grobovi bili su ukopani u slojeve SJ 02 i SJ 03.

Sloj humusa SJ 01 debljine do 0,50 m iskopan je strojno (sl. 3), nakon čega je uslijedio ručni iskop SJ 02 u

kojem su uočene zapune grobova. Isto tako, u sondama 1 i 2 uočeni su brojni moderni ukopi za instalacije (struja, plin, voda, kanalizacija) koji slijede smjer pružanja ulice (sl. 2), pri čemu su ukopi oštetili oba groba pronađena u sondi 1 (sl. 8–9). Isto tako, u sondama 5 i 6 izdvojene su zapune modernih ukopa nastalih tijekom kraja 19. i početkom 20. stoljeća (sl. 4), dok su u sondama 3 i 4 arheološki nalazi, ako ih je i bilo, uništeni modernim gradnjama. U sondama 1 i 5 u SJ 01 i SJ 02 prikupljeni su i

Sl. 1 Položaj sonde 1 u Ulici A. Starčevića br. 16 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 1 Position of Trench 1 at 16 A. Starčević Street (photo by: M. Dizdar)

Sl. 2 Položaj sonde 2 u Ulici A. Starčevića br. 11 (snimio: M. Dizdar)
 Fig. 2 Position of Trench 2 at 11 A. Starčević Street (photo by: M. Dizdar)

Sl. 3 Položaj sonde 5 u vrtu kuće br. 16 u Ulici A. Starčevića (snimio: M. Dizdar)
 Fig. 3 Position of Trench 5 in the garden of 16 A. Starčević Street (photo by: M. Dizdar)

keramički ulomci iz različitih razdoblja prapovijesti.

Cilj iskopavanja poduzetih u Ulici A. Starčevića u Lovasu bio je usmjeren na provjeru navoda A. Dorna o postojanju kosturnoga groblja iz starijega željeznog doba koje je, na osnovi pronađenih nalaza, datirano oko 500. g. pr. Kr. Grobovi, ukupno četiri, pronađeni su na dubini od 0,30 do 0,80 m ispred kuća na brojevima od 14 do 18 tijekom iskopa kanala za vodovod koji prolazi uz sam nogostup. Od nalaza, A. Dorn spominje željezno koplje položeno uz glavu pokojnika, dok su u drugome grobu pronađene staklene perle.

U istraživanjima provedenim 2018. godine u okviru projekta FEMINE pronađena su tri groba – dva kosturna i jedan paljevinski.⁴ Paljevinski grob 1 te kosturni grob 2 nalazili su se u sondi 1 koja je položena na prostoru između kolnika i nogostupa ispred kuće na broju 16, upravo na mjestu gdje su vjerojatno i pronađeni grobovi koje spominje A. Dorn. Kosturni grob 3 pronađen je uz južni rub sonde 5 koja se nalazila u vrtu iste kuće te svjedoči o rasprostiranju groblja.

U sondi 1 pronađen je paljevinski grob 1 (sl. 5) s pravokutnom rakom zaobljenih uglova čije se dno nalazilo na 0,41 m rel. dubine (sl. 6). Istočni rub groba oštećen je ukopom kanala za plin, dok je vrh posude djelomično oštećen jer se nalazio u sloju humusa. Spaljeni ostaci pokojnika s tragovima paljevine nalazili su se u grafitiranoj loncu sa zadebljanim rubom te ukrašenim okomitim češljastim ukrasom (sl. 7). Oko lonca, koji tako ima

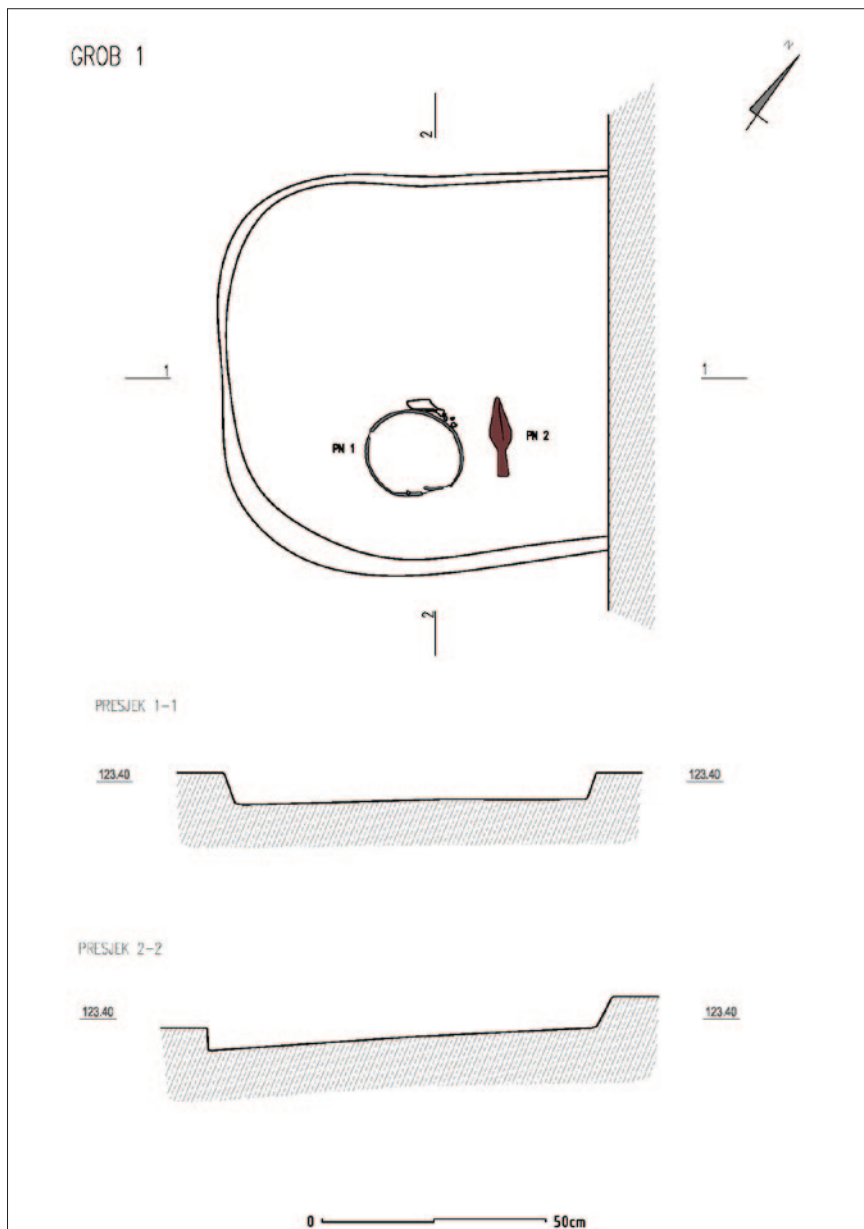

Sl. 4 Položaj sonde 6 u vrtu kuće br. 16 u Ulici A. Starčevića (snimio: M. Dizdar)
 Fig. 4 Position of Trench 6 in the garden of 16 A. Starčević Street (photo by: M. Dizdar)

⁴ Antropološku analizu provodi dr. sc. Mario Novak iz Instituta za antropologiju, Zagreb.

Sl. 5 Detalj ranolatenskoga paljevinskog ratničkog groba 1 (snimio: M. Dizdar)
Fig. 5 Detail of the Early La Tène cremation warrior grave 1 (photo by: M. Dizdar)

Sl. 6 Plan ranolatenskoga paljevinskog ratničkog groba 1 (izradio: Arheoplan d.o.o.)
Fig. 6 Plan of the Early La Tène warrior grave 1 (made by: Arheoplan Ltd.)

Sl. 7 Grafitirani lonac u funkciji urne iz groba 1 (snimio: H. Jambreč)

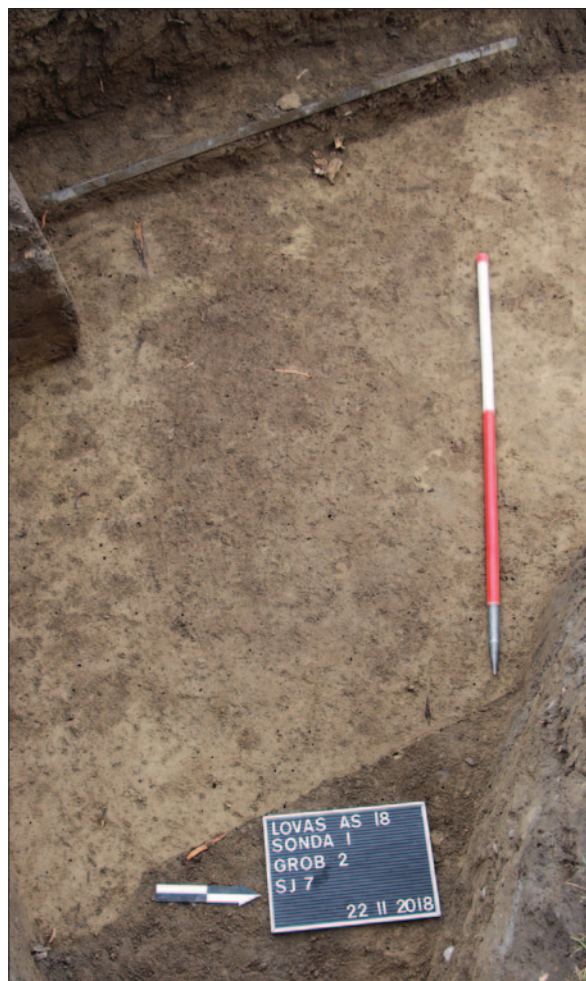
Fig. 7 Graphitized pot serving as urn from grave 1 (photo by: H. Jambreč)

funkciju urne, pronađeno je još spaljenih kostiju te kratko željezno koplje s uskim listom na kojem je naglašeno središnje rebro (sl. 5). Radi se o prvome nalazu ranolatenskoga groba u hrvatskome Podunavlju za koji su poznati pripadajući antropološki ostaci.

Grafitirani lonac ima zaobljeno tijelo te vodoravno rebro ispod zadebljanoga ruba. Tijelo je ukrašeno okomitim češljastim ornamentom, dok je dno ravno (sl. 7). Lonac je izrađen na lončarskome kolu. Usporedbe za grafitirani lonac iz groba 1 u Lovasu poznate su s groblja Osijek – Zeleno polje, gdje je u grobu 14 pronađena polovica grafitiranoga lonca koji je također bio ukrašen okomitim češljastim ukrasom (Spajić 1954: 16, T. VI: 45). Grafitirani lonac iz groba 16 ukrašen je na isti način, pri čemu lonac ima zadebljani rub i vodoravno rebro ispod (Spajić 1956: 47, T. VIII: 1). Lonac iz groba 31 također je grafitiran, no tijelo mu nije ukrašeno. Ispod zadebljanoga ruba nalazi se vodoravno rebro s ukrasom otisnutih kružnica (Spajić 1962: 42, T. XVIII: 19).

Kratko željezno koplje sa središnjim rebrom na uskome listu također ima usporedbu na groblju Osijek – Zeleno polje i to u ranolatenskome (LT B2) paljevinskom ratničkom grobu 29 (Spajić 1962: 41, T. XVII: 17; Božić 1981: 316, T. 6: 2; Guštin 1984: 319, Fig. 10B: 2). Manje željezno koplje s naglašenim srednjim rebrom pronađeno je i u LT B2 kosturnome grobu 30 na groblju Pećine s desne strane glave pokojnika (Jovanović 2018: 75, Pl. 37: 8).

Na osnovi zabilježenih usporedbi, paljevinski grob 1 može se datirati u početak mlađega željeznog doba, odnosno u LT B2 – kraj 4./početak 3. st. pr. Kr. Istome vremenu iz Lovasa pripada i slučajan nalaz zdjele izrađene na lončarskome kolu bikoničnoga tijela postavljenoga na višu cilindričnu nogu (Majnarić-Pandžić 1970: T. XLVII: 7). Zdjela ima usporedbu u ranolatenskome kosturnom grobu 19 s groblja Maňa u Slovačkoj u kojem je pokopana odrasla muška osoba samo s keramičkim posudama. Zdjela je ukrašena u donjem dijelu tijela vodoravnim nizovima žljebova koji stvaraju trake. U gornjoj traci je ukras koncentričnih kružnica, potom slijede dvije trake

Sl. 8 Zapuna kosturnoga groba 2 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 8 The filling of inhumation grave 2 (photo by: M. Dizdar)

Sl. 9 Kosturni grob 2 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 9 Inhumation grave 2 (photo by: M. Dizdar)

Sl. 10 Ranolatenski kosturni grob 3 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 10 Early La Tène inhumation grave 3 (photo by: M. Dizdar)

s koso postavljenim urezima koje tako čine motiv riblje kosti, dok se u donjem polju nalaze žigovi sa S-motivom (Benadić 1983: 21, T. XI: 3). Radi se o jedinstvenome nalazu koji je za sada poznat samo sa spomenutoga groblja Maňa (Repka 2015: 92–94, Fig. 44A), pri čemu je zdjela iz Lovasa, iako neukrašena, jedina izravna usporedba. S obzirom na datiranje zdjele iz Lovasa te njezinu cjelovitost, ona vjerojatno potječe iz groba koji se možda nalazio na istome položaju. Još iz Lovasa, s položaja Vinogradi, spomenimo nalaz kasnolatenskoga kantharosa s bikoničnim tijelom i koničnim vratom (Majnarić-Pandžić 1970: 80, T. IV: 13). Kantharos pripada tipu Gomolava, koji je karakterističan kasnolatenski keramički oblik Skordiska poznat s naselja te iz grobova (Dizdar 2013: 319–325, sl. 125–128, karta 29).

U središnjem dijelu sonde 1 pronađen je kosturni grob 2 orijentacije zapad – istok, a nalazio se s dnom na rel. dubini od 0,90 m. Grobna raka je pravokutnoga oblika i zaobljenih uglova, s tamnosmeđom zapunom (sl. 8). Na dnu rake nalazio se dobro sačuvan odrasli pokojnik (vjerojatno muškarac) položen u ispruženome položaju na leđa. Ruke su savijene i položene na prsa (sl. 9). Na žalost, glava pokojnika i grobna raka na zapadnome dijelu oštećeni su modernim ukopom. S pokojnikom nisu pronađeni nalazi, što otežava njegovo datiranje. Ipak, položaj ruku kao i orijentacija groba ukazuju da bi se moglo raditi o grobu s kraja starijega željeznog doba, odnosno iz završne faze srijemske grupe (faza Čurug).

Najbližu usporedbu u orijentaciji predstavljaju po-

jedini grobovi s groblja Vinkovci – Nama, gdje je ipak zabilježena i drugačija orijentacija pokojnika (Majnarić-Pandžić 2003: 484). U grobu 18 s Name željezno koplje također se nalazilo s desne strane glave pokojnika (Majnarić-Pandžić 2003: 488). Dobru usporedbu za grob 2 iz Lovasa predstavljaju kosturni grobovi s groblja Novi Sad – Volarsko polje, gdje su pronađene grobne rake istoga oblika kao i identična orijentacija pokojnika (osim u jednome grobu) (Anđelić 2017: 34, T. 10). Isto tako, ruke pokojnika u grobu 1 postavljene su kao u grobu 2 iz Lovasa, pri čemu i pokojnici iz dvojnoga groba 5–6 također imaju sličan položaj ruku (Anđelić 2017: 35, T. 10; 12). Slično navodu A. Dorna o nalazu željeznoga koplja pokraj glave, isti položaj kopalja (jedno do dva) zabilježen je na spomenutom groblju koje bi kronološki moglo odgovarati grobu iz Lovasa. Kosturni grob 8 s groblja Pećine, u kojem su pronađene lokalne kasnohalštatske keramičke posude, također ima orijentaciju zapad – istok (Jovanović 2018: 34, Fig. 5). Usporedbe za položaj ruku kao i orijentaciju moguće je donekle pronaći na groblju Stubarlija u južnoj Bačkoj, s razlikom da su na Stubarliji grobovi orijentirani istok – zapad (glava na istoku), dok su ruke položene na trbuh (Medović 2007: 67–68). No, treba napomenuti kako su grobovi sa Stubarlije stariji od groba 2 iz Lovasa. Na osnovi orijentacije te položaja ruku, grob 2 iz Lovasa vjerojatno treba datirati u završnu fazu srijemske grupe (faza Čurug, odnosno u 4. st. pr. Kr.

Kosturni grob 3 pronađen je na južnome rubu sonde 5 koja se nalazila u istočnome dijelu dvorišta kuće na

Sl. 11 Detalj groba 3 s brončanim narukvicama na podlakticama (snimio: M. Dizdar)

Fig. 11 Detail of grave 3 with bronze bracelets on the forearms (photo by: M. Dizdar)

broju 16. Grobna raka je pravokutnoga oblika i zaobljenih uglova te orijentacije jug – sjever. Dno rake nalazilo se na rel. dubini od 0,74 m, dok je zapuna bila tamnosmeđe boje. U grobu se nalaze dobro sačuvani kosturni ostaci odrasle ženske osobe. Pokojnica je položena u ispruženome položaju na leđa. Ruke su položene uz tijelo te su podlaktice položene na predjelu zdjelice (sl. 10). Zanimljivo, gornji dio lijeve ruke djelomično je dislociran. S lijeve strane prsa nalazila se brončana fibula s uskim te višim lukom polukružnoga obrisa i ovalnoga presjeka koji prelazi u spiralu sastavljenu od četiri navoja koji su povezani izvana. Nožica fibule nije se sačuvala. Na istom je dijelu pronađen i manji ulomak željeznoga predmeta. Uz desnu potkoljenu pronađen je ulomak još jedne manje brončane fibule od koje su sačuvani spirala i igla. Oko vrata nalazilo se osam staklenih perla svijetložute boje ovalnoga i bikoničnog oblika. Na svakoj se podlaktici nalazila po jedna brončana narukvica okrugloga presjeka i blago prebačenih proširenih krajeva (sl. 11). Zanimljivo, keramičkih priloga u grobu nije bilo.

Istu orijentaciju jug – sjever kao grob 3 iz Lovasa ima ranolatenski kosturni ratnički grob 111 s groblja na Karaburmi (Todorović 1972: 34, T. XLII: 5). S druge strane, istovremeni ženski kosturni grobovi 63 i 67 imaju orijentaciju zapad – istok, odnosno istok – zapad, pri čemu su ruke kod sva tri spomenuta ranolatenska groba s Karaburme pokojnici imali položene uz tijelo (Todorović 1972: 26, 28, T. XLII: 2–3; Ljuština, Spasić 2012: 368–369, Fig. 2). Na groblju Pećine orijentaciju jug – sjever imaju ženski ranolatenski kosturni grobovi 3, 7 i 28, pri čemu su ruke pokojnica položene uz tijelo (Jovanović 2018: 28, Fig. 2; 32, Fig. 4; 70, Fig. 23). S druge strane, usporedba za položaj ruku na zdjelici zabilježena je kod ranolatenskoga groba 23 na groblju Rospa Čuprija (Todorović 1956: 50, sl. 27; Ljuština, Spasić 2012: 371, Fig. 4).

Usporedbe za brončanu Dux fibulu iz groba 3 poznate su iz Dalja, gdje su pronađene slične manje brončane fibule s višim i tanjim lukom te kratkom nožicom pri

čijem je završetku kuglica. Ove fibule vjerojatno potječu iz uništenih ranolatenskih grobova (Majnarić-Pandžić 1970: 17, T. III: 1; IV: 5). Slična je fibula pronađena i u Novim Banovcima te također ima tanji luk, spiralu sastavljenu od četiri izvane povezana navoja te manju kuglicu pri kraju kratke nožice (Majnarić-Pandžić 1970: 36, T. XXVII: 5). Na groblju Osijek – Zeleno polje, u blizini groba 11, pronađena je brončana fibula s visokim polukružnim lukom i nožicom pri čijem je kraju veća kuglica (Spajić 1954: 16, T. VI: 42).

Posebno zanimljiv nalaz u grobu 3 predstavlja osam staklenih perla ovalnoga i bikoničnog oblika svijetložute boje kakve se datiraju u LT B2 (Božić 1981: 317, T. 1: 14). U ženskome grobu 63 na Karaburmi oko vrata pokojnice pronađeno je sedam ovalnih staklenih perla tamnoplave, oker i svijetložute boje (Todorović 1972: 27, T. XXII: 5; Ljuština, Spasić 2012: 369, Pl. 1: 4). S druge strane, u grobu 67, oko vrata pokojnice, nalazilo se 25 malih bikoničnih plavih perla (Todorović 1972: 28, T. XXV: 5; Ljuština, Spasić 2012: 369, Pl. 1: 7). Spomenuti grobovi predstavljaju najstarije ukope na Karaburmi. I s groblja u Kupinovu potječe 25 kobaltnoplavih staklenih perla nepravilnoga kuglastog oblika (Drnić 2015: 94, sl. 25: 1; T. 39: 1), dok su iz Dalja poznate kobaltnoplave, svijetloplave te oker staklene perle (Drnić 2015: 94, sl. 25: 3). U grobu 7 u Osijeku pronađeno je četrnaest staklenih perla bikoničnoga oblika od tamnomodroga stakla (Spajić 1954: 12), dok su u grobu 11 pronađene bikonične staklene perle – pet tamnoplavih, tri crne i jedna zelena (Spajić 1954: 16). Iz groba 13 spominje se devet bikoničnih perla tamnozeleno zelene boje i šest ovalnih svijetlozelene boje (Spajić 1954: 16). U kasnohalštatskome grobu 2 s nalazišta Šid – Belnjača oko vrata pokojnice bile su 32 plave i mliječnobijele perle ovalnoga oblika (Koledin 2012: 109, 111, sl. 1c).

Pokojnica iz groba 3 od obručastoga nakita imala je dvije brončane narukvice okrugloga presjeka i blago prebačenih proširenih krajeva. Iz Dalja potječu dvije bron-

čane narukvice prebačenih krajeva ukrašenih poprečnim žljebovima, a datirane su u stupanj Čurug (LT B1) (Drnić 2015: 82, sl. 22: 2). S groblja u Kupinovu poznata je glatka brončana narukvica ovalnoga presjeka i prebačenih raskovanih krajeva koji su ukrašeni poprečno postavljenim uskim žljebovima (Drnić 2015: 81, T. 36: 1). U ranolatenskome ženskom paljevinskom grobu 62 s Karaburme pronađena je slična brončana narukvica okrugloga presjeka i prebačenih krajeva koji su ukrašeni poprečnim žljebovima te onima koji su koso postavljeni (Todorović 1972: 25, T. XXI: 2; LIX: 2).

Probna iskopavanja poduzeta u okviru projekta FE-MINE na nalazištu Lovas – Ulica A. Starčevića potvrdila su pretpostavke kako se radi o izuzetno važnome nalazištu s prijelaza starijega u mlađe željezno doba. Iako je istraživanjima obuhvaćena manja površina nalazišta, raspored sonda daje mogućnosti za definiranje položaja rasprostiranja groblja koje je smješteno na blagome uzvišenju koje je sa zapadne strane imalo duboki surduk, dok se postupno spuštalo prema jugu. Prema navodu A. Dorna, pri iskopu kanala za vodovod, pronađeni su kosturni grobovi koji su na osnovi nalaza – željezno koplje i staklene perle – datirani u kraj starijega željeznog doba, odnosno oko 500. g. pr. Kr. Cilj iskopavanja upravo je bila provjera spomenutih navoda.

U probnim istraživanjima u Ulici A. Starčevića pronađena su dva kosturna te jedan paljevinski grob koji pokazuju kako je groblje biritualno. Kosturni grob 2, u kojem nije bilo nalaza, vjerojatno se, s obzirom na orijentaciju i položaj ruku pokojnika, može datirati u kraj starijega željeznog doba te pripisati tzv. srijemskoj grupi (faza Čurug). Srijemsku grupu predstavlja karakteristična materijalna ostavština, prije svega poznata iz ženskih kosturnih grobova, koja odgovara posljednjoj fazi razvoja bosutske grupe, odnosno tzv. horizontu kanelirane keramike (Garašanin 1973; Majnarić-Pandžić 1973; Jerem 1968; 1973; Guštin, Teržan 1976; Teržan 1977; Vasić 1987; 1989; Medović 2003; 2007; Medović, Hänsel 2006; Ljuština 2010; Dizdar 2015). Najveći broj poznatih nalaza srijemske grupe s nalazišta smještenih na prostorima istočne Slavonije i zapadnoga Srijema poznat je još od kraja 19. stoljeća (Hoernes 1901; Brunšmid 1902; 1909; Vinski, Vinski Gasparini 1962), dok je jedino istraženo groblje poznato s nalazišta Vinkovci – Nama, koje se datira u kraj 5. i početak 4. st. pr. Kr. (Majnarić-Pandžić 2003). Grob 2 vjerojatno bi pripadao istome vremenu kao grobovi s nalazima koje spominje A. Dorn.

Potpuna je novina otkriće ranolatenskih grobova – kosturnoga i paljevinskog – koji pokazuju kako se groblje u Lovasu u kontinuitetu nastavlja i u mlađe željezno doba. Iznimno važan prijelaz pokazuju i poznati nalazi s još nekih nalazišta – Osijek (Spajić 1954; 1956; 1962), Dalj (Majnarić-Pandžić 1970), Bogdanovci (Brunšmid 1909) – koji također potječu iz uništenih grobnih cjelina. Kosturni grob 3 pripada bogato opremljenom pokopu odrasle žene s predmetima nošnje i nakita koji se datiraju u LT B2 stupanj, odnosno pripada samome početku mlađega željeznog doba (Božić 1981; Guštin 1984). Istovremeno je ratnički paljevinski grob 1 u kojem su spaljeni ostaci pokojnika bili položeni u grafitirani i češljasto ukrašeni lonac koji tako ima funkciju urne. Najbliže usporedbe za lonac dokumentirane su na groblju Osijek – Zeleno polje, gdje je također zabilježena usporedba i za nalaz željeznoga koplja.

Rezultati probnih istraživanja u Lovasu, s otkrićem biritualnoga groblja datiranoga pronađenim nalazima u kraj starijega i početak mlađega željeznog doba, od

iznimne su važnosti u budućim proučavanjima ovoga dinamičnog vremena kada se na prostoru južnoga dijela Karpatske kotline dogodila velika civilizacijska promjena. Po prvi put su u sjevernoj Hrvatskoj dokumentirane zatvorene grobne cjeline s nalazima i pripadajućim antropološkim uzorkom, što će omogućiti provedbu interdisciplinarnih bioarheoloških analiza. Iako je istražena tek manja površina nalazišta, ostvareni rezultati poticaj su za nastavak istraživanja ovoga nalazišta koje može ponuditi mnoge odgovore o prijelazu starijega na mlađe željezno doba na jugu Karpatske kotline.

Literatura

- Anđelić, D. 2017, Nalazi starijeg gvozdenog doba u okolici Novog Sada, *Grada za proučavanje spomenika kulture Vojvodine*, Vol. XXX, 32–47.
- Benadić, B. 1983, *Mana, Keltisches Gräberfeld*, Fundkatalog, Materialia Archaeologica Slovaca V, Archäologisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra.
- Božić, D. 1981, Relativna kronologija mlađe željezne dobi v jugoslavenskom Podonavju, *Arheološki Vestnik*, Vol. XXXII, 315–336.
- Brunšmid, J. 1902, Prehistorijski predmeti iz Srijemske županije, *Vjesnik Hrvatskog Arheološkog Društva*, n.s. Vol. VI, 68–86.
- Brunšmid, J. 1909, Prehistorijski predmeti iz Srijemske županije, *Vjesnik Hrvatskog Arheološkog Društva*, n.s. Vol. X, 231–237.
- Bunčić, M. 2007, Topografija pretpovijesnih nalazišta u Vukovaru, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. Vol. XL, 35–72.
- Dizdar, M. 2013, *Zvonimirovo – Veliko polje, Groblje latenske kulture 1*, Monographiae Instituti Archaeologici 8, Institut za arheologiju, Zagreb.
- Dizdar, M. 2015, Late Hallstatt Female Grave from Belišće. A Group of Late Hallstatt Finds in the Lower Drava Valley, in: *Beiträge zur Hallstattzeit am Rande der Südostalpen*, Akten des 2. Internationalen Symposiums am 10. und 11. Juni 2010 in Wildon (Steiermark/Österreich), Gutjahr Ch., Tiefengraber G. (eds.), Internationale Archäologie, Arbeitsgemeinschaft, Symposium, Tagung, Kongress, Band 19, Heimgst-Studien Band 3, Verlag Marie Leidorf GmbH, Rahden/Westf., 45–60.
- Dizdar, M., Ložnjak Dizdar, D. 2009, Terenski pregledi područja općina Ilok, Lovas i Tovarnik u 2008. godini, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. V, 117–121.
- Drnić, I. 2015, *Kupinovo. Groblje latenske kulture / Kupinovo. A La Tène culture cemetery*, Katalozi i monografije 12, Arheološki muzej Zagreb, Zagreb.
- Garašanin, M. 1973, Gvozdeno doba III (Sremska grupa zapadnobalkanskog kompleksa), in: M. Garašanin, *Praistorija na tlu Srbije II*, Srpska književna zadruga, Beograd, 511–515.
- Guštin, M. 1984, Die Kelten in Jugoslawien, *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz*, Band 31, 305–363.
- Guštin, M., Teržan, B. 1976, Malenškova gomila v Novem mestu, Prispevek k poznavanju povezav med jugovzhodnim alpskim svetom, severozahodnim Balkanom in južno Panonijo v starejši železni dobi, *Arheološki Vestnik*, Vol. XXVI, 188–202.
- Hoernes, M. 1901, Funde verschiedener Altersstufen aus dem westlichen Syrmien, *Mitteilungen der Prä-historischen Commission der Kais. Akademie der Wissenschaften I*, Band 5, 265–289.
- Jerem, E. 1968, The Late Iron Age Cemetery of Szentlőrinc, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol. 20, 159–208.
- Jerem, E. 1973, Zur Geschichte des späten Eisenzeit in Transdanubia: späteisenzeitliche Grabfunde von Beremend, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol. 25/1-2, 65–86.
- Jovanović, B. 2018, *Early La Tène Pećine Necropolis*, Arheološki institut, Beograd.
- Koledin, J. 2012, O jednom novijem nalazu iz gvozdenog doba u Sre-

- mu, *Starinar*, Vol. LXII, 107–112.
- Ljuština, M. 2010, The Late Hallstatt Communities in the Serbian part of the Danube Basin, in: *Iron Age Communities in the Carpathian Basin*, Proceedings of the International Colloquiums from Târgu Mureş 9–11 October 2009, Berecki S. (ed.), Bibliotheca Musei Marisiensis, Seria Archaeologica II, Editura Mega, Cluj-Napoca, 59–78.
- Ljuština, M., Spasić, M. 2012, Celtic Newcomers between Traditional and Fashionable Graves 63 and 67 fom Karaburma, in: *Iron Age Rites and Rituals in the Carpathian Basin*, Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş 7–9 October 2011, Berecki S. (ed.), Bibliotheca Musei Marisiensis, Seria Archaeologica V, Editura Mega, Târgu Mureş, 391–399.
- Majnarić-Pandžić, N. 1970, *Keltsko-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu*, Acta Musei Cibalensis 2, Vinkovci.
- Majnarić-Pandžić, N. 1973, Vinkovci kod Silosa – kasnohalštatski grobovi, *Arheološki pregled*, Vol. 15, 39–40.
- Majnarić-Pandžić, N. 2003, Ein späthallstattzeitliches Gräberfeld in Vinkovci (Nordkroatien) und das Problem eines neuen Phänomens der Pferdeausstattung in diesem Gebiet, *Germania*, Vol. 81/2, 481–511.
- Medović, P. 2003, Bestattungen in der Älteren Eisenzeit im Gebiet der Bosut-Gruppe, in: *Sahranjivanje u bronzano i gvozdeno doba*, Simpozijum, Čačak, 4–8. Septembar 2002., Bojović N., Vasić M. (eds.), Čačak, 101–107.
- Medović, P. 2007, *Stubarlija, Nekropola naselja Feudvar kod Mošorina (Bačka)*, Posebna izdanja, Knjiga XX, Muzej Vojvodine, Novi Sad.
- Medović, P., Hänsel, B. 2006, Die Srem-Gruppe – Nekropolen bei den Siedlungen der Bosut-Gruppe, in: *Homage to Milutin Garašanin*, Tasić N., Grozdanov C. (eds.), Serbian Academy of Sciences and Arts – Macedonian Academy of Sciences and Arts, Beograd, 489–512.
- Repka, D. 2015, *Odnraz historických udalostí staršej doby laténskej v hrobevej vybave na keltských pohrebiskách v Karpatskej kotline*, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra.
- Spajić, E. 1954, Nalazište mlađeg željeznog doba s terena Osijek, *Osječki zbornik*, Vol. IV, 7–18.
- Spajić, E. 1956, Nalazište mlađeg željeznog doba s terena Osijek, *Osječki zbornik*, Vol. V, 47–53.
- Spajić, E. 1962, Nalazište mlađeg željeznog doba s terena Osijek, *Osječki zbornik*, Vol. VIII, 37–55.
- Teržan, B. 1977, O horizontu bojevniških grobov med Padom in Donavo v 5. in 4. stol. pr. n. št., in: *Keltske študije*, Guštin M. (ed.), Posavski muzej Brežice knjiga 4, Brežice, 9–21.
- Todorović, J. 1956, Praistoriska nekropola na Rospri Ćupriji kod Beograda, *Godišnjak Muzeja grada Beograda*, Vol. III, 27–62.
- Todorović, J. 1972, *Praistorijska Karaburma I – nekropola mlađeg gvozdenog doba*, Dissertationes et Monographiae XIII, Muzej grada Beograda, Beograd.
- Vasić, R. 1987, Sremska grupa zapadnobalkanskog kompleksa, in: *Priistorija jugoslovenskih zemalja. V: željezno doba*, Benac A. (ed.), Sarajevo, 555–558.
- Vasić, R. 1989, Jedan prilog proučavanju Sremske grupe, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja*, Vol. XXVII/25, 103–113.
- Vinski, Z. 1958, Brončanodobne ostave Lovas i Vukovar, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. Vol. I, 1–34.
- Vinski, Z., Vinski-Gasparini, K. 1962, O utjecajima istočno-alpske halštatske kulture i balkanske ilirske kulture na slavonsko-sremsko Podunavlje, *Arheološki radovi i rasprave*, Vol. II, 263–293.

Summary

Within the research project of the Croatian Science Foundation, *Iron Age female identities in the southern part of the Carpathian Basin (FEMINE / IP-06-2016-1749)*, the Institute of Archaeology carried out a trial archaeological excavation in Lovas in Srymia during November and December 2018 (Maps 1–2). According to A. Dorn, curator of the Vukovar Municipal Museum, the construction works conducted in A. Starčević Street in the 1970's found inhumation burials which were dated to the Late Hallstatt phase on the basis of weapons and jewellery finds. Within the FEMINE project, trial excavations were carried out in the available areas in A. Starčević Street in the centre of Lovas (Figs. 1–4) in order to verify the position of the cemetery. During the trial excavations a biritual cemetery was discovered dating from the beginning of the Late Iron Age (LT B2), i.e. the end of the 4th century BC. The discovery of an inhumation burial without any finds (Figs. 8–9), but with the characteristic position of the forearms with analogies, may indicate that the cemetery was already begun during the Final Hallstatt phase (Čurug phase). In addition to an Early La Tène cremation warrior grave (Figs. 5–7), what stands out is a richly equipped inhumation grave of an adult woman with items of costume and jewellery (Figs. 10–11). The finds included Early La Tène bronze fibulae, and bronze bracelets on the forearms. The deceased wore a necklace of glass beads around her neck.

Given the prior knowledge, and on the basis of newly discovered finds, burials in the cemetery likely began during the end of the Early Iron Age already, and continued in the Late Iron Age. The trial excavation carried out at the Lovas – A. Starčević site within the framework of the FEMINE project confirmed the assumptions that this is an extremely important site from the transition from the Early to the Late Iron Age, which will be of great importance in future studies of this dynamic time. It is the first discovery in northern Croatia of documented closed grave assemblages with well-known contexts of finds and the associated human remains that will be of utmost importance for the implementation of the interdisciplinary bio-archaeological analysis that will follow. Given the outstanding results of the trial excavations, they are planned to continue in 2019.